

**ՄԵԹՈԳԱԲԱՆԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ
 «ՄԵԿՆՈՒՄԻՑ ԱՌԱՋ
 ՄԻԳՐԱՆՏ ԱՇԽԱՏՈՂՆԵՐԻ
 ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ ԾԱԳՄԱՆ ԵՐԿՐՈՒՄ»
 ԹԵՄԱՅՈՎ ԳԱՍԸՆԹԱՅԻ ՀԱՄԱՐ**

**Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի
 և սոցիալական հարցերի նախարարություն
 Զբաղվածության պետական գործակալություն**

**Միգրացիայի միջազգային
 կազմակերպություն**

Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի և
սոցիալական հարցերի նախարարություն
Զբաղվածության պետական գործակալություն

International Organization for Migration

Միգրացիայի միջազգային
կազմակերպություն

Մեթոդաբանական նյութեր
**«Մեկնումից առաջ միգրանտ
աշխատողների նախապատրաստում
ծագման երկրում»**
թեմայով դասընթացի համար

Երևան, 2016 թ.
Միգրացիայի միջազգային կազմակերպություն (ՄՄԿ)

Մեթոդաբանական ձեռնարկը մշակվել է Ռուսիայի կառավարության կողմից ֆինանսավորվող «Աշխատանքային միգրացիայի կառավարման ոլորտում Հայաստանի կարողությունների ամրապնդում հանուն առավել բարձր ժողովրդավարության և լավ կառավարման» ծրագրի շրջանակներում:

ՄՄԿ-ն փորձել է ապահովել սույն հետազոտության բովանդակության ճշգրտությունն ու ամբողջականությունը. այնուամենայնիվ, դրանում ներկայացված տեսակետները, տեղեկությունները, մեկնաբանությունները և եզրակացությունները պատկանում են հեղինակին և պարտադիր չէ, որ արտացոլեն ՄՄԿ և դրա անդամ պետությունների պաշտոնական դիրքորոշումը: ՄՄԿ-ն պատասխանատվություն չի կրում որևէ կորստի կամ վնասի համար, որը կարող է առաջանալ սույն փաստաթղթում պարունակվող տեղեկությունները հիմք ընդունելու կամ դրանք օգտագործելու հետևանքով:

Հրատարակիչ՝ **Միգրացիայի միջազգային կազմակերպություն**

ՄՄԿ Հայաստանի առաքելություն

Հայաստանի Հանրապետություն,
Երևան 0010, ՄԱԿ-ի գրասենյակ,
Պետրոս Ադամյան 14, 1-ին հարկ
Հեռախոս՝ (+374 10) 58 56 92
Ֆաքս՝ (+374 10) 54 33 65
www.iom.int

© Բոլոր իրավունքները պաշտպանված են: Սույն հրատարակման ոչ մի մաս չի կարող վերարտադրվել, պահվել տեղեկատվական որոնողական համակարգում, կամ փոխանցվել որևէ ձևով կամ միջոցով՝ էլեկտրոնային, մեխանիկական, լուսապատճենահանման, գրառման կամ այլ կերպ՝ առանց հրատարակչի նախնական գրավոր համաձայնության:

Ներածություն

Դասընթացի հիմնական թեմաներ

- Թեմա 1 Աշխատանքային միգրացիան որպես միգրացիոն գործընթացի մաս
- Թեմա 2 Միգրանտների իրավունքներ
- Թեմա 3 Միգրացիոն իրավիճակը Հայաստանի Հանրապետությունում
- Թեմա 4 Միգրանտների համար նախատեսված տեղեկատվական ռեսուրս կենտրոններ
- Թեմա 5 Խորհրդատվությունների մատուցում միգրանտներին

Ներածություն

Սույն ձեռնարկը պատրաստվել է արտերկիր մեկնող միգրանտ աշխատողների իրավունքների պաշտպանությանն ուղղված միջոցառումների մշակման հարցում ՀՀ կառավարության աջակցության ուղղությամբ Հայաստանում Միգրացիայի միջազգային կազմակերպության (ՄՄԿ) ներկայացուցչության գործունեության շրջանակներում: Մեթոդաբանական նյութերը նախատեսված են միգրացիոն ռեսուրս կենտրոնների աշխատակիցների, հասարակական կազմակերպությունների և զբաղվածության մասնավոր գործակալությունների ներկայացուցիչների որակավորման բարձրացմանն ուղղված ուսումնական միջոցառումների շրջանակներում օգտագործման համար: Ներկայացված նյութերի պատրաստման ընթացքում օգտագործվել են նախկինում Հայաստանում ՄՄԿ-ի ներկայացուցչության, այլ պետական և հասարակական կազմակերպությունների տարբեր ծրագրերի շրջանակներում իրականացված հետազոտությունների ընդհանրական արդյունքներ, ինչպես նաև միգրացիայի թեմային առնչվող գրականություն: Քանի որ այս ձեռնարկը նախատեսված չէ լայն հրապարակման համար, ուստի դրանում չեն մեջբերվում հղումներ օգտագործված նյութերի աղբյուրներին:

Ձեռնարկը բաղկացած է մեծահասակ լսարանի համար նախատեսված ուսումնական սեմինարների պլանավորման, նախապատրաստման և անցկացման մեթոդաբանական առաջարկություններից, ինչպես նաև պարունակում է այն հիմնական հինգ թեմաների կարճ բնութագիրը, որոնց թեկուզ նվազագույն իմացությունն անհրաժեշտ է արտերկրում աշխատանքային գործունեություն ծավալելու նպատակով մեկնող միգրանտներին մեկնումից առաջ նախապատրաստելու համար:

Առաջարկվող թեմաներից յուրաքանչյուրը ենթադրում է պարապմունքների անցկացում 1-ից 8 ակադեմիական ժամվա ընթացքում՝ կախված սովորողների մասնագիտությունից, պատրաստվածության մակարդակից, ինչպես նաև աշխատակիցների որակավորման բարձրացման նպատակով հատկացված ժամանակից: Այսպիսով, դասընթացի ընդհանուր տևողությունը կարող է կազմել 1-ից 6 օր: Նյութերը կազմակերպված են այնպես, որ դրանց ծավալը կարող է ընդլայնվել աղբյուրների հետ ինքնուրույն աշխատանքի, ընդհանրացումների, աշխատանքի գործնական փորձի վերլուծության և հետագա դասընթացների ու վերապատրաստումների անցկացման միջոցով: Թեմաների նկարագրության մեջ անհրաժեշտության դեպքում նշվում են այս կամ այն ծրագրի թեմատիկ նյութերի մատուցման առանձնահատկությունները, որոնք պայմանավորված են սովորողների մասնագիտացմամբ: Բացի այդ, ծրագրի 5 հիմնական թեմաներն իրենց հերթին բաժանված են ենթաթեմաների: Ժամանակի և այլ ռեսուրսների առկայության, ինչպես նաև առանձին հարցերի խորացված ուսումնասիրության անհրաժեշտության դեպքում՝ դրանք հնարավոր կլինի մշակել առանձին թեմատիկ դասընթացների ծրագրերի շրջանակներում:

Դասընթացի հիմնական թեմաներ

1. Աշխատանքային միգրացիան որպես միգրացիոն գործընթացի մաս
2. Միգրանտների իրավունքներ
3. Միգրացիոն իրավիճակը Հայաստանի Հանրապետությունում
4. Ռեսուրս կենտրոններ միգրանտների համար
5. Խորհրդատվությունների մատուցում միգրանտներին

Դասավանդման մեթոդաբանություն

Պարապմունքների տեսակներ, որոնք խորհուրդ է տրվում օգտագործել դասընթացի շրջանակներում

- Պարապմունքներ ինտերակտիվ դասախոսությունների տեսքով,
- Ընդհանուր քննարկում,
- Պրակտիկ պարապմունքներ, որոնք ներառում են խմբային աշխատանք դասավանդողի կողմից սահմանված խնդիրների լուծման ուղղությամբ, դերախաղեր, ինչպես նաև դասընթացների ինտերակտիվ անցկացման այլ ձևեր՝ կախված ռեսուրսների առկայությունից և դասընթացի մասնակիցների հոգեկան տրամադրվածությունից:

Մեծահասակների ուսուցման սկզբունքներ

Դասավանդման գործընթացն իրենից ներկայացնում է գիտելիքների և հմտությունների ձեռքբերմանն ուղղված գործունեություն: Ընդ որում, աշխարհի վերաբերյալ հիմնական գիտելիքների հիմքը դրվում է դեռևս վաղ մանկության շրջանում: Հենց այդ գիտելիքներն են որպես հիմք ծառայում հետագա ուսուցման համար: Հետագայում տեղեկատվության յուրացման և հմտությունների մշակման մեխանիզմները փոխվում են. հետևաբար, մանկական և հասուն տարիքում դասավանդման մեթոդները տարբեր են:

Անդրագոգիկան (գիտություն մեծահասակների կրթության մասին) իրենից ներկայացնում է մի տեսություն, որը նկարագրում է գիտելիքների և հմտությունների արդյունավետ յուրացման և մասնագիտական հմտությունների մշակման հիմնական սկզբունքներն այն անձանց պարագայում, ովքեր ուսուցում են ստանում հասուն տարիքում: Առաջին անգամ այս եզրույթն օգտագործվել է գերմանացի լուսավորիչ Ալեքսանդր Քափի կողմից 1833 թվականին, իսկ ժամանակակից անդրագոգիկայի հիմնական սկզբունքները ձևակերպվել են արդեն քսաներորդ դարում Մալքոլմ Նովլեսի կողմից (1913-1997թթ.):

Մեծահասակները պետք է մասնակցեն ուսումնական միջոցառումների պլանավորմանը, ինչն ապահովում է նրանց մոտիվացիան և դասավանդման գործընթացը կենտրոնացնում է լսարանի իրական կարիքների վրա:

- Մեծահասակների կողմից գիտելիքների արդյունավետ յուրացման հիմք է ծառայում նրանց փորձը (այդ թվում՝ սեփական սխալները):
- Մեծահասակների հետաքրքրվածությունն ուսուցման գործընթացով կախված է նրանից, թե որքանով է այն օգտակար նրանց մասնագիտական գործունեության համար:
- Մեծահասակների ուսուցումը պետք է ուղղված լինի կոնկրետ խնդիրների լուծմանը, այլ ոչ թե պարզապես ընդհանուր բնույթի տեղեկատվություն հաղորդի խնդրո առարկայի շուրջ:

Այլ կերպ ասած, արդյունավետ ուսուցման համար մեծահասակին անհրաժեշտ է առաջարկել այնպիսի տեղեկատվություն, որը հետաքրքրություն կներկայացնի վերջինիս մասնագիտական գործունեության տեսանկյունից և կհամապատասխանի նրա փորձին և որակավորմանը: Ընդ որում, հարկ է հաշվի առնել հստակ լսարանի հետաքրքրությունները ինչպես պարապմունքների ընդհանուր պլանավորման և ուսումնական ծրագրերի մշակման համար, այնպես էլ անմիջապես ուսումնական միջոցառումների ընթացքում: Նման մոտեցման պարագայում դասավանդողի դերակատարումը չպետք է սահմանափակվի ուսումնասիրվող առարկայի վերաբերյալ եղած ավանդական դիդակտիկ նյութերի պատկերացմամբ: Որոշակի պահին դասախոսության բաղադրիչը պետք է վերածվի քննարկման, որի շրջանակներում դասավանդողը պետք է վերահսկի դրա ընթացքը և օգտագործի սովորողների փորձն այնպես, որ վերջիններս ինքնուրույն գան անհրաժեշտ եզրահանգումների: Անդրագոգիկան ընդգծում է բուն ուսումնական գործընթացի կարևորությունը, երբ դասախոսն ու լսարանը միմյանց հետ շփվում են հավասար պայմաններով:

Գասախոսի (դասավանդողի, հրահանգչի) դերակատարում

Մեծահասակ լսարանի համար դասընթացների կազմակերպման գործում հարկ է ուշադրություն դարձնել երկու առանցքային պահերի վրա, այն է՝ դասընթացի բովանդակությանը և բուն գործընթացին: Ուսուցումը կարող է առավել արդյունավետ լինել միայն դասավանդողի կողմից առաջարկված թեմայի և լսարանի ինտերակտիվ մասնակցության միջև ողջամիտ հավասարակշռության պահպանման պարագայում: Նման դեպքում ի հայտ է գալիս բազմապատկման էֆեկտ, երբ սովորողները տեղեկատվությունը ստանում են մի քանի աղբյուրներից՝ դասավանդողից, գործընկերներից և սեփական փորձից: Եթե ի սկզբանե աշխատանքը խմբում կառուցվում է անդրագոգիկայի վերը շարադրված սկզբունքների հիման վրա, ապա հասուն տարիքի սովորողները մեծ խանդավառությամբ են մասնակցում առաջարկվող հարցերի քննարկմանը՝ իրենց ներդրումն ունենալով ուսումնական գործընթացում: Այդուհանդերձ, հարկ է մտապահել երկու կարևոր իրողություն: Նախ և առաջ, չնայած դասընթացի գործնական մասի և նյութի յուրացման ինտերակտիվ ձևերի նկատմամբ լսարանի ակնհայտ հետաքրքրությանը՝ որքան էլ տեսական մասը չոր և ձանձրալի թվա մասնակիցներին, միևնույն է պետք չէ մոռանալ դրան բավարար ժամանակ հատկացնելու և ուշադրություն դարձնելու անհրաժեշտության մասին: Առաջին հերթին, դասախոսը կամ դասավանդողը՝ սովորողների կարծիքների նկատմամբ պարտադիր հարգանք դրսևորելով հանդերձ, պետք է միշտ իրեն որոշումներ կայացնելու իրավունք վերապահի, երբ խոսքը վերաբերում է մեթոդաբանական հարցերին, այն է՝ քննարկման սկզբին կամ ավարտին, մեկ թեմայից մյուսին անցնելուն, պարապմունքի ձևաչափի ընտրությանը և այլն:

Նյութի ներկայացում

Նյութի ներկայացումը կամ մատուցումն ավելի շուտ ոչ թե գիտություն է, այլ արվեստ, որը լայն լուսանցք է թողնում ստեղծագործական մոտեցման և անհատական մեթոդների մշակման համար: Այդուհանդերձ, կան մի քանի ընդհանուր սկզբունքներ և պայմաններ, որոնք հարկավոր է պահպանել: Նախ և առաջ, լսարանի մոտ չպետք է կասկածներ ծագեն դասավանդողի որակավորման և խորը գիտելիքների առնչությամբ: Ընդ որում, հարկավոր է հստակ հասկանալ, որ միգրացիոն

գործընթացների նման բարդ առարկայի բոլոր մանրամասները որևէ մեկ անձ իմանալ չի կարող: Խոսքը գնում է բազմակողմանի թեմայի մասին, որն ուսումնասիրվում է տարբեր ոլորտների մասնագետների կողմից զանազան տեսանկյուններից՝ ժողովրդագրական, իրավական, հասարակագիտական, իրավապաշտպանական և այլն: Հետևաբար, այնպիսի իրավիճակում, երբ դասավանդողը որևէ հարցի շուրջ չի տիրապետում ողջ տեղեկատվությանը կամ ի վիճակի չէ անմիջապես պարզաբանել որոշ անհասկանալի պահեր, պետք չէ խուսափել քննարկումից: Ընդհակառակը՝ վիճելի հարցերը կարելի է քննարկման հանել՝ օգտագործելով այլ մասնակիցների փորձն ու գիտելիքները: Եթե նման մոտեցումն արդյունքներ չի տալիս, ապա տվյալ իրավիճակում լավագույն ելքը կլինի ներգրավել բանիմաց փորձագետի կամ մշակել համապատասխան աղբյուրներ՝ հետագայում անհասկանալի թեմային կրկին անդրադառնալու նկատառումով: Նյութի մատուցման ցանկացած ձևերի պարագայում հարկ է հաշվի առնել բարոյական, մշակութային, կրոնական և էթնիկական համատեքստը՝ լսարանի նկատմամբ դրսևորելով առավելագույն հարգանք և բարյացակամություն:

Ներկայումս մեծահասակներից բաղկացած լսարանին նյութի մատուցման լավագույն մեթոդը «PowerPoint» համակարգչային ծրագրի օգնությամբ պատրաստված ինտերակտիվ ներկայացումներն են: Ընդ որում, սլայդներն օգտագործվում են առաջադրանքի կառույցի ձևավորման համար՝ հանդես գալով որպես ճանապարհային նշաններ, որոնք պարունակում են որոշ հիմնարար տեղեկություններ և հուշում համապատասխան ուղղությունը: «PowerPoint» ձևաչափով ներկայացումը միշտ պատրաստվում է անհատապես և հարմարեցվում է լսարանին, պարապմունքի ժամանակին, ինչպես նաև թեմայի մշակման խորությանը:

Որպես կանոն, տեխնիկական առումով կարող են օգտագործվել հետևյալ տարրերը.

- Տեքստ

Տեքստն առանցքային նշանակություն ունեցող տարր է, և հենց դրանով է ձևավորվում ներկայացման բովանդակությունը: Ինչ վերաբերում է տեսողական ներկայացմանը, ապա ծրագիրը թույլ է տալիս օգտագործել տարբեր ձևեր, այն է՝ հասարակ գրություններ, ենթագրեր և առանձնացված արձանագրություններ: Այդուհանդերձ, հարկ է մտապահել, որ տեքստի մեծ ծավալը միշտ չէ նախընտրելի: Եթե սլայդը գերհագեցած է փոքր տառատեսակով կազմված տեղեկատվությամբ, ապա լսարանը չի կարողանա ոչ միայն մտապահել, այլև պարզապես կարդալ տեքստը: Ընդ որում, սովորողները մեծ ջանքեր կգործադրեն սլայդի վրա շարադրված տեղեկատվությունը հասկանալու համար, ինչի հետևանքով նրանց ուշադրությունը կշեղվի դասավանդողի բացատրություններից:

- Ֆոն, նկարներ, գծապատկերներ

«PowerPoint» համակարգչային ծրագրում օգտագործվում են երեք հիմնական գրաֆիկական տարրեր:

- ♦ **Ֆոն** Չի կարելի թերագնահատել սլայդերի ֆոնային մասի կարևորությունը: Գեղարվեստական ձևավորումը կարող է աշխուժացնել ներկայացումը, սակայն պետք է հասկանալ, որ միգրացիայի պես թեման միշտ չէ զվարճանալու տեղիք տալիս, ուստի ձևավորման որոշ տարրեր (ծաղիկներ, գույնզգույն նախշեր) կարող են լինել անտեղի: Հասարակ և պարզ ֆոնը բազմակողմանի օգտագործում ունի և հարմար կլինի ցանկացած բնույթի ներկայացվող նյութի հարմար:
- ♦ **Նկարներ** Նկարները կարող են ընդգրկված լինել ներկայացման մեջ և վերցվել ստանդարտ գրադարաններից, ընդ որում կարելի է օգտագործել նաև սեփական արխիվներից վերցված լուսանկարներն ու պատկերները:

- ◆ **Գծապատկերներ** Գծապատկերները, վիճակագրական և այլ տեսակի աղյուսակները կարող են ընկալվածանքային դրսևացման լավ գործիք դառնալ: Խորհուրդ է տրվում նաև ողջամիտ սահմաններում օգտագործել զանազան քարտեզներ, կազմապատկերներ և գծապատկերներ:

Նկարները միշտ օգտագործվում են տեքստի հետ միասին: Նման դեպքերում այս երկու բաղադրիչները լրացնում են միմյանց՝ բարձրացնելով ուսուցման արդյունավետությունը: Ընդ որում, նկարները պետք է հստակ համապատասխանեն ինչպես շարադրանքի թեմային, այնպես էլ ոճաբանությանը: Ավելի լավ է ընդհանրապես չօգտագործել տեսողական միջոցներ, քան օգտագործել դրանք սխալ կամ անտեղի: Նույն կանոնը վերաբերում է նաև գրաֆիկական այլ միջոցներին:

Սլայդերի ձևավորման մեջ տեղեկատվական առանցքային տարրերի առանձնացման համար խորհուրդ է տրվում օգտագործել պարզ ձևեր՝ գծեր, սլաքներ, շրջաններ, ուղղանկյունիներ: Դրանք բավարար քանակությամբ կարելի է գտնել ծրագրի ստանդարտ դարաններում: Այդ ձևերը կարելի է հարմարեցնել, դրանց հետ հեշտ է աշխատել՝ օգտագործելով դրանք առանձին կամ այլ միջոցներով հանդերձ:

- Տեսողական հնարքներ, տեսա- և ձայնային հղովակներ, անհնացիա

«PowerPoint» համակարգչային ծրագիրը ընձեռում է տեսա- և ձայնային էֆեկտների օգտագործման մեծ հնարավորություններ: Դրանք կարող են օգտագործվել որպես սլայդների վրա հայտնվող տեղեկատվության ուղեկցություն, ինչպես նաև տեսաձևաչափերում: Այնուամենայնիվ, հարկավոր է հաշվի առնել մեդիա ռեսուրսների օգտագործման տեխնիկական հայեցակետը: Բանն այն է, որ ներկայացման մեջ ընդգրկված տեսա- և ձայնային ֆայլերը կարող են դանդաղ աշխատել կամ էլ առհասարակ չաշխատել: Դրանց հետ աշխատելու համար պահանջվում են որոշակի տեխնիկական հմտություններ:

Անհնացիան և անցումները կարող են կարևոր դեր խաղալ ներկայացման դիզայնի համար: Դրանք օգնում են տեղեկատվությունը ներկայացնել տրամաբանական հերթականությամբ, հատկապես, երբ անհրաժեշտ է միաժամանակ ցուցադրել մի քանի տարր: Այնուամենայնիվ, մյան գործիքների օգտագործումն առանց ծայրահեղ անհրաժեշտության կարող է հանգեցնել հակառակ արդյունքի և ոչ միայն պարզապես շեղել ունկնդրի ուշադրությունը, այլև լրջորեն խանգարել նյութի ընկալմանը:

Հաղորդակցման հնարքներ

Մեծահասակների համար ուսումնական միջոցառումների անցկացումը սովորաբար բնութագրվում է քննարկումների և երկխոսությունների բարձր հազեցվածությամբ: Ընդ որում, դասավանդողը հաճախ հանդես է գալիս քննարկումը վարողի դերում կամ որպես երկխոսության ակտիվ կողմ: Այստեղ նրա դերը, որպես կանոն, կայանում է նրանում, որպեսզի ճիշտ կազմի հարցադրումը՝ լսարանին հնարավորություն ընձեռելով պատասխանների միջոցով հանգել անհրաժեշտ արդյունքների և եզրակացությունների: Հարցադրման ճիշտ ձևակերպումը հանդես է գալիս որպես արդյունավետ հաղորդակցման առանցքային տարր: Անհրաժեշտ պահին ճիշտ հարցադրումը նշանակում է համախմբել լսարանը և աշխուժացնել քննարկումը: Ստորև բերված հնարքները կարող են օգտագործվել նաև անհատական խորհրդակցություններում:

- Փակ և բաց հարցեր

Փակ հարցերը ենթադրում են կարճ և տեղեկատվական այնպիսի պատասխանի ստացում, որը բաղկացած կլինի մեկ կամ ավելի բառերից: Օրինակ, այն հարցին, թե «Կարո՞ղ եք ինձ օգնել աշխատանք

գտնել Ռուսաստանում», Դուք ստանում եք «այո» կամ «ոչ» պատասխանը: Մինչդեռ, «Որտե՞ղ կարող եմ աշխատանք գտնել Ռուսաստանում» հարցը ենթադրում է, որ ստացված պատասխանում կնշվի որևէ բնակավայր կամ հասցե: Բաց հարցերը ենթադրում են առավել ընդլայնված պատասխաններ: Դրանք, որպես կանոն, սկսվում են «ի՞նչ», «ինչու՞», «ինչպե՞ս» բառերով կամ էլ «պատմե՞ք ինձ», «խնդրում եմ ինձ բացատրել» խնդրանքներով: Այդ միջոցներով զրուցակցին տրվում է ոչ միայն պատասխանի մեջ փաստացի տեղեկատվություն հաղորդելու հրավեր, այլև առաջարկվում է արտահայտել սեփական կարծիքն ու զգացմունքները:

- Ասացեք, ի՞նչ կրթություն ունեք:
- Ինչպե՞ս եք գնահատում դասընթացը:
- Խնդրում եմք ավելի մանրամասն նկարագրել, թե որտե՞ղ և ի՞նչ մասնագիտությամբ եք ցանկանում աշխատել:

Բաց հարցերի օգտագործում.	Փակ հարցերի օգտագործում.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ընդհանուր քննարկման մեկնարկ և վարում. «Ի՞նչ կարող եք պատմել Ձեր մասնագիտական փորձի մասին» ▪ Մանրամասների պարզաբանում. «Ինչպիսի՞ ալլ հարակից մասնագիտությունների կցանկանայիք տիրապետել» ▪ Այլ զրուցակիցների ներգրավումը քննարկման մեջ. «Իսկ Դուք ի՞նչ եք կարծում այս մասին» 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ընկալման ստուգում. «Դուք հասկացա՞ք թեման» ▪ Քննարկման եզրափակում կամ որոշման կայացում. «Այժմ, երբ մենք դիտարկեցինք այս հարցը, արդյո՞ք Դուք համաձայն եք ընդհանուր եզրակացությունների հետ»

- Ճշտող հարցեր

Նման տեսակի հարցերը թույլ են տալիս համոզվել, որ անցած նյութը յուրացվել է լսարանի կողմից, ինչպես նաև հստակեցնել որոշ մանրամասներ: Դրա համար բավական է դասընթացի մասնակիցներից որևէ մեկին խնդրել դիտարկվող թեմայի շուրջ բերել որևէ օրինակ: Առավել օգտակար է ճշտող հարցեր ուղղել այն սովորողներին, ովքեր պակաս ակտիվությամբ են մասնակցում ընդհանուր բանավեճին՝ նպատակ ունենալով ներգրավել վերջիններիս ուսուցման ակտիվ գործընթացում:

- Ճշտող հարցերի հերթականություն

Հետևողական հարցադրումներ կատարելու հմտությունը թույլ է տալիս ոչ միայն ստուգել սովորողների գիտելիքները, այլև կարող է անցած նյութի կրկնության լավ միջոց դառնալ՝ օգնելով վերհիշել մանրամասները: Մովորաբար նման գործընթացը սկսվում է ընդհանուր հարցերից, որոնց հաջորդում են պարզաբանումները:

«Միգրացիայի ո՞ր տեսակներն են առավել բնորոշ Հայաստանի համար»

«Հիմնականում՝ արտագաղթը, մեկնումն այլ երկրներ»

«Իսկ ի՞նչն է մարդկանց մեկնելու պատճառը»

«Երկրում դժվար է գտնել լավ վարձատրվող աշխատանք, հատկապես երիտասարդների համար»

«Այսինքն՝ արտագաղթի հիմնական ձևն աշխատանքային միգրացիա՞ն է, այն է՝ արտագնա աշխատանքի մեկնե՞լը»

«Այո, աշխատանքային միգրացիան է»

Օգտագործելով այս մեթոդը՝ դասավանդողը սովորողի հետ կրկին անդրադառնում է անցած նյութին: Ընդ որում, կարելի է օգտագործել ոչ միայն երկխոսությունը, այլև ներգրավել խմբի մյուս անդամներին՝ հերթով դասընթացի տարբեր մասնակիցներին տալով հստակեցնող հարցեր:

- Հուշող հարցեր

Հարցերի մնան տեսակն օգտագործվում է քննարկումը ճիշտ հունով ուղղելու համար: Այս մեթոդի օգտագործման դեպքում դասավանդողը լսարանը բերում է որոշակի եզրահանգումների, սակայն նա այդ եզրահանգումները չի անում դասընթացի մասնակիցների փոխարեն: Գոյություն ունի հուշող հարցադրումների մի քանի պարզ եղանակ.

- Ենթադրություն. «Ինչպե՞ս է Չեզ թվում, արդյո՞ք միգրանտ աշխատողների պաշտպանությանն ուղղված միջոցառումները պետք է մեկնարկեն դեռ երկրից նրանց մեկնելուց առաջ»:
- Հարցադրումը պետք է լինի այնպիսին, որ առավել հեշտ լինի տալ դրական պատասխան: Սովորաբար, մարդիկ ավելի մեծ պատրաստակամությամբ պատասխանում են «այո», քան «ոչ», ուստի դասավանդողի հարցին «Ի վերջո, մենք բոլորս համաձայն ենք, որ երկրից մեկնում են հիմնականում աշխատունակ տարիքի տղամարդիկ», լսարանի մեծ մասը դրական կպատասխանի, նույնիսկ եթե կասկածներ ունենա մնան պատասխանի ճշտության առումով:
- Լսարանին ընձեռվում է հնարավորություն ընտրել երկու պատասխաններից մեկը, երբ դրանցից երկուսն էլ ճիշտ են. «Ի՞նչ եք կարծում, Հայաստանի քաղաքացիների մեկնման ուղղություններից ո՞ր մեկն է պահանջում պետական կառույցների առավել մեծ ուշադրությունը՝ Ռուսաստանը, թե Ամերիկայի Միացյալ Նահանգները»: Այս հարցի ճիշտ պատասխանը գոյություն չունի, սակայն այն կստիպի լսարանին մտածել:

Հուշող հարցերը սովորաբար տրվում են փակ ձևով և սովորաբար ենթադրում են որոշակի նախապես սահմանված պատասխան: Ընդ որում, սովորողի մոտ ստեղծվում է այն տպավորությունը, որ նա ինքնուրույն է եկել ճիշտ եզրակացության: Ընդհանուր առմամբ, հուշող հարցերը հանդես են գալիս որպես լսարանը մանիպուլյացիայի ենթարկելու միջոց: Այդ իսկ պատճառով, դրանց օգտագործման ժամանակ անհրաժեշտ է դրսևորել ծայրահեղ զգուշություն և նրբանկատություն՝ ոչ ոքի չվիրավորելու նկատառումով:

- Հռետորական հարցեր

Իրականում հռետորական հարցերը բուն իմաստով հարցեր չեն: Ավելի շուտ դրանք պնդումներ են, որոնք պատասխան կամ հաստատում չեն պահանջում. «Ի վերջո, մենք պետք է առանձնակի ուշադրություն դարձնենք խոցելի խմբերին, այդպես չէ՞»: Այնուամենայնիվ, նման մեթոդը հաճախ արդյունավետ կերպով օգտագործվում է լսարանը քննարկման մեջ ներգրավելու համար:

- Զննարկման վարում

Սովորաբար մեծահասակները սիրում են քննարկել այնպիսի թեմաներ, որոնք վերաբերում են իրենց մասնագիտական հետաքրքրություններին և անձնական փորձին: Հետևաբար, նման իրավիճակում հազվադեպ են լսարանի ակտիվության հետ կապված խնդիրներ առաջանում: Այդուհանդերձ, չափազանց ակտիվ քննարկումը հաճախ կարող է հանգեցնել ժամանակի մեծ կորստի կամ էլ նրան, որ միայն որոշ սովորողներ մասնակցեն քննարկմանը: Դասավանդողը պետք է հաշվի առնի այդ իրողությունները և վերահսկի այդ գործընթացը: Երբեմն, նա պետք է անի ուղղակի հարցադրումներ և խուսափի բաց հարցերից: Զննարկման մեջ բոլոր մասնակիցներին ներգրավելու համար լսարանը կարելի է բաժանել փոքր խմբերի կամ զույգերի: Բացի այդ, կարելի է նախաձեռնությունը ստանձնել և հարցեր ուղղել մի քանի մասնակիցներից մեկին՝ օգտագործելով վերը շարադրված մեթոդները և համոզվելով, որ մնացած լսարանն ուշադիր լսում է: Այդուհանդերձ, հարկ է բոլոր պարագաներում մտապահել, որ անկախ օգտագործված մեթոդաբանությունից՝ լսարանի ոչ մի հարց չպետք է մնա առանց ուշադրության, ոչ մի մեկնաբանություն (նույնիսկ եթե կարծում եք, որ դրանք մեծ նշանակություն չունեն) չպետք է անտեսվի: Ուսումնական գործընթացում պարզապես գոյություն չունեն հիմար կամ ավելորդ հարցեր. դրանք բոլորն էլ արժանի են ուշադրության:

Կործանարար դարձվածքներ

Գոյություն ունեն բառեր ու արտահայտություններ, որոնք ոչ մի պարագայում օգտագործել չի կարելի.

- Ոչ, այդ մասին մենք նույնիսկ չենք խոսելու:
 - Տեսականորեն դա գուցեև գործում է, սակայն...
- Գուցե Ձեր գերատեսչությունում հենց այդպես են վարվում, սակայն դա մեզ հարմար չէ:
 - Իսկ որտեղի՞ց վերցրեցիք, որ դա այդպես է:
- Այդ մասին բոլորն էլ գիտեն:
 - Այստեղ փորձագետը ես եմ, հետևաբար լսեք, թե ինչ եմ ասում:
- Մենք միշտ այդպես ենք վարվում:
 - Պետք չէ ցանկալին որպես իրականություն ներկայացնել:
- Նման թեմաների քննարկումը մեր գործը չէ:
 - Այս հարցում ոչինչ անել չեք կարող:

Լսելու հմտություն

Լսելն արվեստ է: Կարևոր է ոչ միայն տալ հարցը, այլև լսել պատասխանը: Այս հանգամանքն արդեն վաղուց հասկացել են չինացի իմաստունները: Չինարեն լեզվում նույնիսկ գոյություն ունի հատուկ հիերոգլիֆ, որ բնութագրում է ակտիվ ունկնդրման գործընթացը:

Ակտիվորեն լսել

Ականջներ
Մենք ունենք երկու ականջ և մեկ բերան: Մենք պետք է երկու անգամ ավելի շատ լսենք, քան խոսենք:

Թագավոր
Մենք մեր զրուցակցին պետք է վերաբերվենք, ինչպես թագավորի՝ ակնածանքով և հարգանքով:

Աչքեր
Մենք ունենք երկու աչք, որպեսզի տեսնենք այն, ինչ լսում ենք, որպեսզի ուշադրություն դարձնենք զրուցակցի դեմքին, դիմախաղին և այլ ոչ բառային նշաններին:

Չցրված ուշադրություն
Մենք ողջ ուշադրությունը դարձնում ենք զրուցակցի վրա և մոռանում ենք այլ բաների մասին:

Միբոս
Մենք պետք է լսենք զգացումները, լսենք սրտով:

Դասընթացների նախապատրաստական նյութեր

Ընդհանուր առմամբ պարապմունքներին պատրաստվելիս խորհուրդ է տրվում օգտագործել համապատասխան ուսումնական ձեռնարկ, այնուամենայնիվ, հարկ է մտապահել, որ դրանում շարադրված են միայն համապատասխան թեմաներին նվիրված ընդհանուր բնույթի տեղեկություններ: Պարապմունքների նախապատրաստման եւ անցկացման աշխատանքները կարելի է իրականացնել թեմատիկ գրականության և սեփական փորձի հիման վրա:

Գիտելիքների գնահատման մեթոդներ

- Ընտրողական հարցում նախորդ պարապմունքներին անցած թեմաների շուրջ:
- Ողջ դասընթացի շրջանակներում ուսումնասիրված թեմաներին նվիրված գրավոր հարցում:
- Առանձին թեմաներին կամ ողջ դասընթացին նվիրված հարցաթերթիկների լրացում:
- Սովորողների պատրաստած ներկայացումներ նվիրված իրենց խմբային աշխատանքի արդյունքներին:

Աշխատանքային միգրացիան որպես միգրացիոն գործընթացի մաս

Թեմայի ուսումնասիրման նպատակներ

Միգրացիոն ակտիվության բնույթի և մեխանիզմների ընկալումը կարևոր է գործադիր իշխանության մարմինների ներկայացուցիչների համար, հատկապես այնպիսի ոլորտներում, ինչպիսիք են՝ ազգ-պետության դերակատարումը միգրացիոն հոսքերի կառավարման գործում, միգրացիայի ազդեցությունը երկրի տնտեսության վրա, միգրացիայի փոխազդեցությունն արտաքին քաղաքականության և ազգային անվտանգության քաղաքականության հետ, և ամենակարևորը՝ հասարակության բոլոր անդամների համար երաշխավորված կենսապայմանների ստեղծումը: Առաջին թեմայի ուսումնասիրումը ենթադրում է լսարանի ծանոթացում բնակչության տարածական շարժունակության, ինչպես նաև դրա կարևորագույն ձևերից մեկի՝ աշխատանքային միգրացիայի բնույթի և հիմնական հասկացությունների հետ:

Հիմնական հասկացություններ

«Միգրացիան իրենից ներկայացնում է միջազգային սահմանի հատման կամ երկրի սահմաններում տեղաշարժի գործընթաց: Միգրացիան ներառում է ցանկացած տեսակի տեղաշարժ անկախ դրա տևողությունից, բաղադրությունից և պատճառներից: Միգրացիան ընդգրկում է փախստականների, տեղահանված անձանց, արտաքսված անձանց և տնտեսական միգրանտների տեղաշարժը» (ՄՄԿ-ի սահմանում):

Միգրացիան տեղի է ունենում պայմանականորեն երկու մեծ խմբերի բաժանվող որոշակի գործոնների ազդեցության տակ.

- գրավիչ գործոններ, որոնք դրդում են տեղափոխվել այնպիսի երկրներ կամ տարածաշրջաններ, որտեղ կյանքի որակն ավելի բարձր է տնտեսական, քաղաքական, սոցիալական և բնական պայմանների շնորհիվ,
- վանող գործոններ, որոնք մշտական բնակության վայրերում ձևավորվող այն հանգամանքներն են, որոնց ազդեցությունը բարդացնում կամ անհնարին է դարձնում հետագա ապրուստը տվյալ տարածաշրջանում:

Հետևաբար, միգրացիայի տեսությունում և պրակտիկայում ընդունված է երկրների դասակարգում, ըստ որի դրանք բաժանվում են ընդունող, մեկնման և տարանցման երկրների:

Միգրացիայի դերը ժամանակակից աշխարհում

Ժամանակակից միգրացիոն գործընթացների հիմնական հատկանիշը դրանց քանակական աճն է, որը պայմանավորված է տրանսպորտային և կապի համակարգերի զարգացմամբ, ինչպես նաև համաշխարհային տնտեսության գլոբալացման ընդհանուր միտումով:

Ներկայիս տնտեսական աշխարհակարգը ենթադրում է միջազգային միգրացիայի և առաջին հերթին դրա տնտեսական ձևերի առանձնահատուկ դերակատարում: Գոյացնելով աշխատանքային միգրանտների հոսքեր մեկ բևեռում և դրանց աշխատանքի պահանջարկ մեկ այլ բևեռում՝ այն միջազգային միգրացիան դարձնում է ժամանակակից համաշխարհային տնտեսության անբաժանելի մաս:

Միգրացիայի կառավարման ոլորտում միջազգային համագործակցության կարևորությունը պայմանավորված է միգրացիայի գլոբալ բնույթով: Որպես միջազգային միգրացիայի կառավարման հիմնական մեխանիզմներ են ծառայում միգրացիային առնչվող երկկողմ, տարածաշրջանային և միջտարածաշրջանային պայմանավորվածությունները, համաձայնագրերը և պայմանագրերը, որոնք երկար տարիներ կնքվել են ըստ անհրաժեշտության՝ այս կամ այն կոնկրետ իրավիճակում:

Ազգային միգրացիոն քաղաքականություն

Միգրացիոն քաղաքականությունը հանդես է գալիս որպես պետության քաղաքական համակարգի անբաժանելի մաս՝ ներքին քաղաքականության տեսանկյունից ծառայելով որպես պետության, միգրանտների, տեղի համայնքի, քաղաքական և տնտեսական վերնախավի, կուսակցությունների, հասարակական հաստատությունների շահերի համաձայնեցման գործիք, իսկ արտաքին քաղաքականության տեսանկյունից՝ որպես պետությունների միջև փոխազդեցության գործընթաց, որի շրջանակներում տեղի է ունենում մեկ պետությունից մյուսը տեղաշարժվող միգրանտների նկատմամբ իրավագործության փոխանցում:

Միգրացիայի կառավարման ոլորտում ռազմավարությունների և վարչական որոշումների մշակման վրա ազդող հիմնական գործոններից են տնտեսական շահերի և անվտանգության նկատառումները: Կոորդինատների այս համակարգի երրորդ բաղադրիչը մարդու իրավունքների պահպանման անհրաժեշտությունն է: Որպես կանոն այս երեք գործոնները հակասում են միմյանց և պահանջում են հատուկ վարչական ու իրավական մեխանիզմների ստեղծում ինչպես ազգային, այնպես էլ միջազգային մակարդակով:

Աշխարհում և առանձին վերցված երկրներում միգրացիոն քաղաքականությունն իրականացվում է միգրացիոն իրավիճակը ձևավորող հաստատությունների և գործակալների կողմից: Միգրացիայի կառավարման համակարգի արդյունավետ գործարկման համար հատուկ դերակատարում ունի միգրացիոն քաղաքականության բոլոր սուբյեկտների համակարգումն ու փոխազդեցությունը:

Տնտեսական միգրացիա

Տնտեսական միգրացիան իրենից ներկայացնում է մարդկանց տեղաշարժ իրենց երկրից դեպի մեկ այլ երկիր ինչպես գրավիչ, այնպես էլ վանող տնտեսական գործոնների ազդեցության տակ:

Տնտեսական գործոնների շարքում առաջիններից են առանձնանում այնպիսի գործոնները, ինչպիսիք են՝ աշխատատեղերի առկայությունը, զբաղվածության պայմանները, եկամտների մակարդակը, բնակարանային խնդրի լուծման հեռանկարները, սոցիալական բնույթի պահանջների բավարարման առանձնահատկությունները: Այսօր միգրացիան դառնում է այն մեխանիզմը, որի օգնությամբ աշխատուժի ազգային և տարածաշրջանային շուկաներն ապահովվում են աշխատողների անհրաժեշտ քանակությամբ: Միգրանտների օգնությամբ բավարարվում են նաև այս կամ այն մասնագիտությունների աշխատաշուկայի կարիքները՝ կախված ժամանակակից տեխնոլոգիական գործընթացի կարիքներից: Այն երկրների համար, որոնք ունեն իրենց բնակչության ծերացման հետ կապված խնդիրներ, միգրացիան դառնում է այն ռեսուրսը, որը լրացնում է աշխատուժի պակասը և ապահովում է երիտասարդ աշխատողների ներհոսքը:

Աշխարհում ստեղծվում են խոշոր միգրացիոն համակարգեր, որոնք կառուցվում են աշխատանքային միգրացիայի զգալի հոսքեր ներգրավող երկրների շուրջ: Որպես կանոն, մասն համակարգերը ձևավորվում են տնտեսապես զարգացած այն պետությունների շուրջ, որոնց սեփական մարդկային ռեսուրսները բավարար չեն, (ինչպիսիք են՝ ԱՄՆ-ն և ԵՄ երկրները) կամ էլ հիմնականում էներգիա արտադրող որոշակի ճյուղերի հաշվին դիմամիկ զարգացում ապրող պետությունների (Ղազախստան եւ Ռուսաստան, Պարսից ծոցի երկրներ) շուրջ:

Ընդունող և ծագման պետությունների միգրացիոն քաղաքականության հիմնական ուղղություններ

Մեկնման և ընդունման երկրներում միգրացիայի կառավարման քաղաքականությունն ու կազմակերպումը պայմանավորված է աշխատանքային ռեսուրսների շարժունակ հոսքերի գերակա ուղղությամբ: Ծագման երկրների համար ամենից առաջ կարևոր է սեփական համեմատաբար ավելցուկային բնակչության համար այլ պետությունների աշխատաշուկաներ մուտք ապահովելու հնարավորությունը: Նման քայլը թուլացնում է ճնշումը ազգային աշխատաշուկայի վրա, նվազեցնում է գործազրկությունը և տալիս է լրացուցիչ ռեսուրսներ մեկնման երկրների տնտեսական զարգացման համար: Արտահանելով աշխատանքային ռեսուրսներ՝ այս երկրները որպես վարձատրություն ստանում են միգրանտների դրամական փոխանցումների ֆինանսական հոսքերը: Մովորաբար անմիջական օգուտ են քաղում այն ընտանիքները, որոնց կազմում կան երկրի այլ շրջաններ կամ արտերկիր տեղափոխված անդամներ:

Ընդունող երկրների շահագրգռվածությունը պայմանավորված է տնտեսության առանձին հատվածների ժամանակակից ժողովրդագրական միտումներով և կարիքներով: Աշխատանքային ռեսուրսների թվի նվազեցումը, բնակչության ծերացումը, արժանապատիվ, տեղի ազգաբնակչության կողմից աշխատավարձի և հեղինակավոր աշխատանքի վերաբերյալ իրենց պատկերացումներին չհամապատասխանող աշխատատեղերը չզբաղեցնելը՝ բոլորն անհնար են դարձնում աշխատաշուկայի թափուր տեղերի լրացումը բացառապես տեղի աշխատողների հաշվին: Շինարարության, ծառայությունների մատուցման և գյուղատնտեսության ոլորտներում պահպանվում է ֆիզիկական աշխատանքի համեմատաբար բարձր մասնաբաժին, ինչը գրավիչ չէ տեղի ազգաբնակչության համար նույնիսկ գործազրկության պայմաններում: Հաշվի առնելով զարգացած երկրների աշխատաշուկաների առանձնահատկությունները՝ օտարերկրյա աշխատողների ներկայությունը դրանցում դառնում է վերջիններիս տնտեսական զարգացման կարևոր տարր:

Նշված երկու խմբերին պատկանող երկրների շահերն օբյեկտիվորեն չեն համընկնում: Այդուհանդերձ, չնայած նրան, որ աշխատանքային միգրացիայի տարբեր դիմամիկայի պատճառով ծագման և նպատակակետ երկրների խնդիրները, անշուշտ, տարբերվում են, դրանցից մի քանիսն ընդհանուր են երկրների երկու կատեգորիաների համար: Օրինակ, ասվածը վերաբերում է միգրանտ աշխատողների պաշտպանությանը և միջպետական փոխազդեցության անհրաժեշտությանը, հատկապես՝ անկանոն միգրացիայի կանխարգելման և կրճատման համար:

Միգրանտների իրավունքներ

Թեմայի ուսումնասիրման նպատակներ

Ցանկացած պետության հիմնական խնդիրն է ապահովել սեփական քաղաքացիների իրավունքներն անկախ նրանց գտնվելու վայրից: Միգրանտները հանդես են գալիս որպես բնակչության առավել խոցելի խմբերից մեկը: Այս բաժնում հիմնական շեշտը դրվում է միգրանտ աշխատողների իրավունքների ապահովման համար միջազգային մակարդակով մշակված հիմնական գործիքների համակարգի ուսումնասիրության վրա:

Միգրանտների իրավունքների պաշտպանության միջազգային իրավական դաշտ

Միջազգային իրավունքի ներքո սահմանված իրավունքներն ու ազատությունները հավասարապես կիրառելի են ինչպես միգրանտների, այնպես էլ ցանկացած այլ անձանց նկատմամբ: Այս չափանիշները սահմանված են Մարդու իրավունքների միջազգային օրինաչարում, որը ներառում է Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիրը, մարդու իրավունքների մասին երկու ընդհանուր կոնվենցիաները, Քաղաքացիական եւ քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային դաշնագիրը և Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքների մասին միջազգային դաշնագիրը: Այս փաստաթղթերը պաշտպանում են բոլոր մարդկանց՝ անկախ նրանց ազգությունից կամ իրավական կարգավիճակից:

Բացի այդ, գոյություն ունեն ՄԱԿ-ի մի քանի փաստաթղթեր, որոնք մեծ պոտենցիալ նշանակություն ունեն խտրականությունից և շահագործումից միգրանտների պաշտպանության համար:

Ռասայական խտրականության բոլոր ձևերի վերացման մասին միջազգային կոնվենցիան, որը ներկայումս հանդես է գալիս որպես առավել լայն վավերացում ստացած ՄԱԿ-ի մարդու իրավունքների մասին կոնվենցիաներից մեկը, պարտավորեցնում է մասնակից պետություններին արգելել ռասայական պատկանելությամբ, մաշկի գույնի, ժառանգական, ազգային կամ էթնիկական պատկանելությամբ պայմանավորված խտրականությունը տվյալ պետության իրավազորության ներքո գտնվող բոլոր անձանց նկատմամբ, ինչպես նաև պատժամիջոցներ սահմանել նման խտրականության վրա հիմնված գործողությունների համար:

- Կանանց նկատմամբ խտրականության բոլոր ձևերի վերացման մասին կոնվենցիան միավորում է սեռի հատկանիշով խտրականությանն անդրադարձող ՄԱԿ-ի արդեն գոյություն ունեցող փաստաթղթերի դրույթները և կիրառվում է ինչպես քաղաքացիների, այնպես էլ ոչ քաղաքացիների նկատմամբ:
- Խոշտանգումների և այլ դաժան, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի ու պատժի այլ ձևերի դեմ միջազգային կոնվենցիա:
- Երեխայի իրավունքների մասին միջազգային կոնվենցիա:

Առավել խոցելի խմբեր և հատուկ միջազգային փաստաթղթեր

Հատուկ միջազգային փաստաթղթերը կոչված են նախ և առաջ պաշտպանել միգրանտների առավել խոցելի խմբերը, ինչպիսիք են՝ մարդկանց թրաֆիքինգից տուժած անձինք, իզական սեռի միգրանտները և տնային աշխատողները: Նման փաստաթղթերից են.

Բոլոր միգրանտ աշխատողների և նրանց ընտանիքների անդամների իրավունքների պաշտպանության մասին ՄԱԿ-ի կոնվենցիան:

- Մարդկանց, հատկապես կանանց և երեխաների առևտրի կանխարգելման, արգելման և պատժի մասին ՄԱԿ-ի արձանագրություն (Մարդկանց առևտրի մասին արձանագրություն) և Ցամաքով, ծովով և օդով միգրանտների անօրինական փոխադրումների դեմ արձանագրությունները (Փոխադրումների մասին արձանագրություն), որոնք լրացնում են Անդրազգային կազմակերպված հանցավորության դեմ ՄԱԿ-ի կոնվենցիան:
- Տնային աշխատողների արժանապատիվ աշխատանքի մասին ԱՄԿ-ի թիվ 189 կոնվենցիան:

ԱՄԿ-ի չափանիշներ աշխատանքային միգրացիայի բնագավառում

Աշխատանքի միջազգային կազմակերպությունը (ԱՄԿ), պաշտպանելով աշխատողների իրավունքները, դիտարկում է միգրանտներին որպես անձանց մի կատեգորիա, որի վրա ամբողջությամբ տարածվում են ԱՄԿ-ի սահմանադրության մեջ մշակված և դրա կոնվենցիաներում հետագա զարգացում ստացած սկզբունքները: Այդ սկզբունքները վերաբերում են միավորումներ կազմելու ազատությանը, խմբային բանակցություններ վարելու իրավունքին, հարկադիր աշխատանքից զերծ մնալու իրավունքին, մանկական աշխատանքի արգելքին և անխտրականությանը զբաղվածության ոլորտում:

Աշխատանքի պաշտպանության, առողջության համար անվտանգության, աշխատանքային պայմանների, աշխատավարձերի, աշխատանքային տեսչության, զբաղվածության ոլորտում քաղաքականության, մայրության իրավունքների պաշտպանության, միգրանտների շահերին անդրադարձող մասնավոր և պետական գործակալությունների կարգավորման միջազգային չափանիշներ: Սոցիալական ապահովության ոլորտում ԱՄԿ չափանիշները կիրառելի են բոլոր աշխատողների նկատմամբ՝ անկախ նրանց քաղաքացիությունից. գրեթե բոլոր չափանիշները նախատեսում են օտարերկրյա և տեղացի աշխատողների նկատմամբ հավասար վերաբերմունքի պահանջներ: Դրանց մեծ մասը ներառում է խտրականության դեմ ուղղված հատուկ հոդվածներ: Միաժամանակ, ԱՄԿ-ն մշակել է նաև հատուկ պահանջներ, որոնք կիրառվում են աշխատանքային միգրացիայի ոլորտում, ինչպես նաև ԱՄԿ-ի կողմից ընդունված մի քանի լրացուցիչ կոնվենցիաներ, որոնք ուղղված են միգրանտ աշխատողների սոցիալական իրավունքների պաշտպանությանը:

Միգրանտ աշխատողների խնդիրների առավել մանրամասն լուծումներ պարունակող միջազգային փաստաթղթեր դարձան Միգրանտ աշխատողների մասին 1949 թվականի վերանայված թիվ 97 կոնվենցիան և Միգրանտ աշխատողների մասին 1975 թիվ 143 կոնվենցիան (լրացուցիչ դրույթներ), ինչպես նաև դրանց ուղեկցող առաջարկությունները:

Միգրանտների հաճախ խախտվող իրավունքներ

Կարևոր է մտապահել մի շարք հիմնական կամ հիմնարար իրավունքներ, որոնք հաճախ են խախտվում միգրանտ աշխատողների առնչությամբ: Այս իրավունքները սահմանված են մարդու իրավունքների ոլորտում ընդհանուր բնույթի միջազգային փաստաթղթերում, ինչպես նաև պաշտպանված են ազգային սահմանադրությունների մեծ մասում:

Տեղաշարժի իրավունքը հանդես է գալիս որպես անձի ազատ զարգացման ապահովման պարտադիր պայմաններից մեկը: Այդ իրավունքի իրացումը տեղափոխելու կամ որևէ հստակ վայրում մնալու ցանկություն ունեցող անձի կողմից չպետք է պայմանավորված լինի որևէ կոնկրետ նպատակով կամ պատճառով: Պետությանը թույլատրվում է սահմանափակել նշված իրավունքների իրացումը միայն ազգային անվտանգության, հանրային կարգի, բնակչության առողջության կամ բարոյականության, ինչպես նաև այլ անձանց իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության համար: Ոչ մի պարագայում որևէ անձ չի կարող կամայականորեն զրկվել սեփական երկիր մուտք գործելու իրավունքից: Միգրանտ աշխատողների համար հատկապես կարևոր է երկրի ներսում տեղաշարժվելու և երկիրը լքելու իրավունքը: Ցավոք, շատ հաճախ գործատուները, աշխատանքի տեղավորման հարցերով զբաղվող գործակալները և նույնիսկ որոշ երկրների պետական պաշտոնյաները միգրանտ աշխատողներից առգրավում են նրանց անձնագրերը որպես երաշխիք առ այն, որ վերջիններս չեն մեկնի նախքան աշխատանքի ավարտը:

Բոլոր միգրանտ աշխատողները և նրանց ընտանիքները՝ անկախ իրենց իրավական կարգավիճակից, ունեն անհիմն ձերբակալությունից կամ կամայական կալանավորումից, ստրկությունից, հարկադիր աշխատանքից, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքից կամ պատժից զերծ մնալու իրավունք:

Բացի այդ, հարկավոր է առանձնակի ուշադրությամբ վերահսկել միգրանտ աշխատողների և նրանց ընտանիքների արդյունավետ պաշտպանությունը բռնությունից, սպառնալիքներից և հարկադրանքից, այլատյացությունից և խտրականությունից, այդ թվում՝ պաշտոնատար անձանց, առանձին քաղաքացիների կամ կազմակերպությունների, ինչպես նաև ընդհանուր առմամբ բնակչության կողմից: Այս տեսանկյունից կարևոր է քաղաքացիների հետ հավասար հիմունքներով դատարանների հասանելիությունը միգրանտների և, հատկապես, չքավոր միգրանտների համար:

Միգրանտ աշխատողների իրավունքները կարող են խախտվել հավաքագրման, տեղափոխման և արտասահմանում աշխատանքի ընդունման ընթացքում: Ողջ աշխարհում բազմաթիվ միգրանտ աշխատողների առջև ծառայած տարածված խնդիրներից է միգրացիայի բարձր արժեքը, որը ուռճացված (և հիմնականում անօրինական) միջնորդավճարների արդյունք է: Բացի այդ, առաջանում են խնդիրներ զբաղվածության երկրում. ամենից հաճախ միգրանտ աշխատողները և դրանց ծագման երկրները հայտնում են պայմանագրի դրույթների փոխարինման կամ խախտման, սահմանված աշխատավարձի ոչ լիարժեք կամ ուշացված վճարման, վերադարձի չվերքի ծախսերի հատուցման պարտավորությունների չկատարման, ինչպես նաև իգական սեռի միգրանտ աշխատողների նկատմամբ գործատուների սեռական ոտնձգությունների մասին: Այս խնդիրներից են աշխատանքի վատ պայմանները, սոցիալական երաշխիքների զրեթե լիարժեք բացակայությունը, արհմիություններ կազմելու ազատության արգելքը, աշխատողների իրավունքների խախտումը, խտրականությունն ու այլատյացությունը, ինչպես նաև սոցիալական մեկուսացումը:

Ծագման երկրների կողմից միգրանտների պաշտպանությանն ուղղված միջոցառումներ

Միգրանտների իրավունքների պաշտպանությունը զբաղվածության երկրում սկսվում է ծագման երկրում: Որքան ավելի լավ են պատրաստված միգրանտ աշխատողներն արտերկրում աշխատանքին, այնքան ավելի բարձր է այն հավանականությունը, որ նրանք կկարողանան համապատասխան պաշտպանություն ստանալ նպատակակետ երկրում և իրազեկված կլինեն իրենց իրավունքների մասին:

Միգրանտ աշխատողների աջակցությանն ուղղված գործունեությունը նպատակ ունի ապահովել նրանց բարեկեցությունը ընդունող երկրում, ինչպես նաև կոչված է երաշխավորել նրանց համար արժանապատիվ աշխատավարձեր և աշխատանքի արժանավայել պայմաններ: Մեկնման պետություններն ունեն այդ նպատակների ապահովման միջոցառումների մեծ զինանոց, որը ներառում է մեկնումից առաջ համապատասխան տեղեկատվության տրամադրումն ընդհուպ մինչև աշխատանքի հարցերով կցորդների նշանակումը՝ արտերկրում աշխատողներին խորհրդատվության և աջակցության մատուցման նպատակով:

Խորհրդատվությունը մեկնմանը նախորդող ժամանակաշրջանում

Միգրանտներից շատերն իրազեկված չեն մեկ այլ երկիր տեղափոխվելու հետ կապված գործնական, իրավական, սոցիալական և տնտեսական հետևանքների մասին: Իրազեկվածության պակասը վտանգ է դառնում նրանց համար, իսկ տեղեկատվության տարածումն օգնում է լրացնել այդ բացը՝ միգրանտների համար հիմք ծառայելով կշռադատված որոշում կայացնելու համար:

Կարևոր են այնպիսի թեմաներն, ինչպիսիք են՝ լեզվի տարրական իմացությունը, սեփական ֆինանսների տնօրինումը, առողջապահությունը և մարդու իրավունքների պահպանումը: Խորհրդակցությունների հիմնական նպատակն է կարճ ժամանակում մեկնող միգրանտներին ապահովել արժանահավատ և ճշգրիտ տեղեկություններով արտերկրում նրանց զբաղվածության և կյանքի, վերադարձի և վերախնաման, ինչպես նաև նպատակակետ երկրում անօրինական զբաղվածության հետ կապված հնարավոր իրավիճակների վերաբերյալ:

Միգրացիոն իրավիճակը Հայաստանի Հանրապետությունում

Թեմայի ուսումնասիրման նպատակներ

Մեկնումից առաջ կողմնորոշման ուղղությամբ արդյունավետ գործունեության անցկացման համար հարկ է նախ և առաջ ունենալ հստակ պատկերացում թիրախային խմբի վերաբերյալ: Ասել է թե՛ ո՞վ, որտե՞ղ և որքա՞ն ժամանակով է մեկնում, ինչպես նաև՝ որո՞նք են մեկնողների համար առավել արդիական հարցերը: Հնարավոր միգրանտ աշխատողների կարիքները գնահատելու համար կարևոր է իմանալ միգրացիոն միտումները և պատրաստ լինել խորհրդատվություն տրամադրել յուրաքանչյուր երկրի մասով՝ հաշվի առնելով թիրախային խմբի առանձնահատկությունները:

Հայաստանը որպես մեկնման երկիր

Հանրապետությունից մեկնողների հիմնական մասը (70-75%) նպատակ ունի աշխատանքի տեղավորվել արտերկրում: Միգրանտ աշխատողների հիմնական հոսքերն ուղևորվում են Ռուսաստանի Դաշնություն:

- ՌԴ (90,6%),
- ԼՂՀ (1,3%),
- Ֆրանսիա (1,2%),
- ԱՄՆ (0,8%),
- Իսպանիա (0,8%),
- Ուկրաինա (0,6%),
- Գերմանիա (0,6%),
- Լեհաստան (0,4%),
- Թուրքիա (0,4%),
- Իրան (0,4%),
- Վրաստան (0,3%),
- Բելգիա (0,2%),
- Բրազիլիա (0,1%):

Հայաստանից մեկնող միգրանտների սոցիալ-ժողովրդագրական բնութագրերը

Տարիք	20-ից 50 տարեկան	Աշխատաշուկայում բնակչության առավել ակտիվ խումբ
Սեռ	Տղամարդիկ: Իգական սեռի միգրանտների տոկոսը տատանվում է 6-ից 18%-ի սահմաններում:	Չնայած միգրացիոն հոսքերի ընդհանուր ֆեմինիզացման միտմանը՝ Հայաստանում գերակշռում է տղամարդկանց միգրացիան:
Կրթություն	Միգրանտների 70%-ն ունի միջնակարգ կրթություն	Չնայած այն հանգամանքին, որ միգրանտների 20%-ն ունի բարձրագույն կրթություն, տեղեկատվական աշխատանքը պետք է ուղղված լինի պակաս կրթված խմբերին, քանի որ մեծ մասն ամեն դեպքում ունի միայն միջնակարգ կրթություն և հավակնում է ցածր որակավորում պահանջող աշխատատեղեր զբաղեցնելուն:
Հմտություններ	Միջին (49%) և ցածր (24%) որակավորում պահանջող աշխատատեղեր	Նույնիսկ բարձր որակավորում ունեցող մասնագետները հաճախ տեղավորվում են ցածր որակավորում պահանջող աշխատատեղերում:
Աշխատանքի տեղավորում	Հիմնականում ՌԴ-ի շինարարության ոլորտում (57-77%)	Նաև՝ տրանսպորտի և գյուղատնտեսության ոլորտում: Բարձր որակավորում ունեցող մասնագետներն աշխատում են կրթության և առողջապահության ոլորտում: Հիմնական մասն աշխատում է մասնավոր հատվածում (50%) կամ վարում է սեփական փոքր բիզնեսը (22%):

Միգրացիոն քաղաքականություն և հաստատություններ

Ընդհանուր առմամբ Հայաստանի Հանրապետության պաշտոնական պետական միգրացիոն քաղաքականությունն ուղղված է երկրից բնակչության արտահոսքի կրճատմանը: Համարվում է (արդարացիորեն), որ արտագաղթը բերում է մարդաթափմանը և արժեքավոր մարդկային ռեսուրսների կորստին: Նման իրավիճակը սրվում է նաև նրանով, որ ընդհանուր առմամբ լավ կրթություն ունեցող հայ միգրանտները ստիպված են արտերկրում զբաղեցնել ցածր վարձատրվող և ցածր որակավորում պահանջող աշխատատեղեր: Նման իրավիճակը թույլ չի տալիս ամբողջ չափով օգտագործել միգրացիայի հիմնական առավելությունները՝ դրամական փոխանցումները և արտերկրում ձեռք բերված հմտությունների փոխանցումը:

Միևնույն ժամանակ աշխատանքային միգրացիան օբյեկտիվորեն գոյություն ունեցող գործընթաց է: Պետության պարտականությունն է ապահովել այս գործընթացն անհրաժեշտ տեղեկատվությամբ և միջոցներ ձեռնարկել սեփական քաղաքացիների պաշտպանության համար: Այս մոտեցումն արտացոլված է միգրացիոն քաղաքականության զարգացման ոլորտի ռազմավարական հետևյալ փաստաթղթերում. «Հայաստանի Հանրապետության միգրացիայի պետական կարգավորման հայեցակարգում» (2010թ.) և «Հայաստանի Հանրապետության

միգրացիայի պետական կարգավորման քաղաքականության հայեցակարգի իրականացման 2012-2016թթ. գործողությունների ծրագրում»։ Այս մոտեցումը զարգացում է ստացել նաև Հայաստանի միգրացիոն քաղաքականության նոր հայեցակարգում, որը ներկայումս պատրաստման փուլում է։

Մեկնումից առաջ նախապատրաստական գործնական աշխատանքներն իրականացվում են պետական գերատեսչությունների՝ ՀՀ աշխատանքի եւ սոցիալական հարցերի նախարարության, Ջրաղվածության պետական գործակալության, Միգրացիոն պետական ծառայության կողմից՝ միջազգային կազմակերպությունների աջակցությամբ (ՄՄԿ)։ Այս գործունեության շրջանակներում գլխավոր դերակատարումը վերապահված է վերջերս ստեղծված Միգրացիոն ռեսուրս կենտրոններին (ՄՌԿ-ներ)։

Հայաստանի մասնակցությունը ԵՏՄ-ում

Հայաստանն անդամակցում է Եվրասիական տնտեսական միության (ԵՏՄ) պայմանագրին։ Այս հանգամանքը թույլ է տալիս միգրանտ աշխատողներին աշխատել միության այլ երկրներում, այդ թվում այնպիսի խոշոր ընդունող երկրներում, ինչպիսիք են Ռուսաստանը եւ Ղազախստանը՝ վերջիններիս քաղաքացիների հետ հավասար պայմաններով։

Հայաստանից մեկնող միգրանտների առջև ծառայող հիմնական խնդիրներ

- Մուտքի արգելք
- Անհիմն սպասելաշրջան
- Օբյեկտիվ տեղեկատվության բացակայություն
- Սիրիայից տեղահանված անձանց հատուկ խնդիրներ

Միգրանտների համար նախատեսված տեղեկատվական ռեսուրս կենտրոններ

Թեմայի ուսումնասիրման նպատակներ

Մեկնումից առաջ նախապատրաստական աշխատանքների կազմակերպումը պահանջում է անմիջական շփումներ միգրանտների հետ ծագման երկրներում: Ժամանակակից կապի միջոցները տալիս են տեղեկատվության տարածման հսկայական հնարավորություններ, սակայն առավել արդյունավետ է մնում անձնական խորհրդատվությունը: Միգրանտների համար նախատեսված տեղեկատվական, ռեսուրսային, խորհրդատվական կենտրոնները թույլ են տալիս մի կողմից կուտակել արդիական և ստուգված տեղեկություններ, իսկ մյուս կողմից՝ մատուցել այն հասցեատերերին՝ օգտագործելով առավել արդյունավետ միջոցները:

Տվյալ և հաջորդ բաժնի ուսումնասիրման համար պահանջվում է լրացուցիչ տեղեկատվական գրականություն, մասնավորապես՝ ՄՄԿ-ի «Միգրանտների համար նախատեսված ռեսուրս կենտրոնի գործարկում. ձեռնարկ աշխատող մասնագետների համար»

(www.iom.hu/sites/default/files/publications/Running%20an%20Effective%20Migrant%20Resource%20Centre/5.pdf):

ՏՌԿ-ների ընդհանուր նպատակներ

ՏՌԿ-ների հիմնական գործառույթն անկախ, ճշգրիտ և արդիական տեղեկատվության և խորհրդատվության մատուցումն է միգրանտների տարբեր կատեգորիաներին՝ նրանց հնարավորություն ընձեռելով կայացնել մեկնման և հետագա վերադարձի վերաբերյալ գիտակցված որոշումներ և զնահատել ինտեգրման և վերաինտեգրման հնարավորությունները:

Մատուցվող տեղեկատվության տեսակներ

1. Միգրացիոն օրենսդրություն, օրինական միգրացիայի կանոններ և ընթացակարգեր:

- Միգրացիային առնչվող օրենսդրական նորմեր, ընթացակարգեր և պահանջներ, որոնք վերաբերում են մուտքի, բնակության և աշխատանքի տեղավորման հարցերին,
- Ճանապարհորդության համար պահանջվող փաստաթղթեր՝ անձնագիր, աշխատանքային մուտքի արտոնագիր և աշխատանքի թույլտվություն, բնակության երկրի պետական մարմինների կողմից նախքան մեկնումը տրվելիք այլ փաստաթղթեր,
- Աշխատանքի թույլտվությունների ստացման և երկարացման ընթացակարգերը նպատակակետ երկրում,
- Օգնության դիմելու ընթացակարգերն այն դեպքերում, երբ միգրանտը հայտնվի անկանոն կարգավիճակում կամ էլ դառնա շահագործման զոհ՝ աշխատելով մեկ այլ երկրում:

2. Միգրանտների իրավունքները և պաշտպանության մեխանիզմները, այդ թվում՝ սեփական իրավունքների վերականգնման իրավական մեխանիզմները:

- Ինչպե՞ս կապվել նպատակակետ երկրներ նոր ժամանած անձանց աջակցություն մատուցող հասարակական կազմակերպությունների, միգրացիոն ասոցիացիաների, սփյուռքի համայնքների արհմիությունների, տեղեկատվական ծառայությունների հետ,
- Իրավունքներ կապված սոցիալական պաշտպանության և սոցիալական ապահովության (օրինակ՝ կրթության և առողջապահության, թոշակների, սոցիալական ապահովության կամ գործազրկության նպաստների) հետ,
- Ի՞նչ անել և ու՞մ դիմել աշխատանքային շահագործման և վատ վերաբերմունքի, օրինակ՝ գործատուի կողմից շահագործման կամ հիմնական ծառայությունների հասանելիության սահմանափակումների դեպքում,
- Ինչպե՞ս օգտվել հոգեբանական աջակցության ծառայություններից (ինչպիսիք են՝ աջակցության հեռախոսային ծառայությունները, ապահով տները և իրավաբանական խորհրդատվությունը), խտրականության, ռասիզմի, անհանդուրժողության հողի վրա կատարված հանցագործությունների, զենդերային հիմքով բռնության, ինչպես նաև բռնության կամ վատ վերաբերմունքի գոհ դարձած միգրանտների իրավունքների պաշտպանություն:

3. Տեղեկատվություն աշխատանքի տեղավորման, աշխատանքի որոնման, ինչպես նաև աշխատանքի ընդունման և ձեռներեցության ընթացակարգերի վերաբերյալ:

- Գիտելիքներ նպատակակետ երկրում աշխատանքի տեղավորման և աշխատանքային օրենսդրության ոլորտում իրավունքների և պարտականությունների մասին,
- Աշխատանքային պայմանագրերին վերաբերող տեղեկատվություն, այդ թվում՝ բոլոր համապատասխան գործոններ (օրինակ՝ աշխատավայր, մասնագիտություն ու պաշտոն, աշխատանքի ժամեր, արտաժամյա աշխատանքի վարձատրություն, փորձաշրջան, բժշկական խնամքի, սպասարկման և սոցիալական ապահովության նպաստներ, ինչպես նաև հարկում),
- Գործատուների պահանջներ, օրինակ՝ լեզվի իմացության ստուգում կամ բժշկական զննում,
- Տեղեկություններ ապօրինի զբաղվածությունից խուսափելու կամ հավաքագրող ընկերությունների անբարեխիղճ գործողություններից զերծ մնալու վերաբերյալ,
- Աջակցություն արտերկրում աշխատանքի փաստացի որոնման և աշխատանքի տեղավորման հարցում՝ համացանցային բազաների և թափուր աշխատատեղերի էլեկտրոնային բորսաների օգտագործմամբ: Աշխատանքի որոնման առկա ինտերնետ պորտալների վերաբերյալ տեղեկատվության տարածումը պետք է լինի լայն և ընդգրկի աջակցություն մնան պորտալների օգտագործման, ինչպես նաև գովազդվող թափուր աշխատատեղերի համար դիմումների ներկայացման հարցում:

4. Ինտեգրումն ու մշակույթը նպատակակետ երկրում:

- Տեղեկություններ երկրի, դրա պատմության, բնակչության և աշխարհագրության վերաբերյալ,
- Քաղաքական կառուցվածք և ընտրական իրավունք,
- Որոշակի երկրում աշխատանքի առավելություններ և դժվարություններ,
- Բանկեր և ֆինանսական համակարգ, այդ թվում՝ որևէ հստակ երկիր ժամանելուն պես բանկային հաշիվ բացելու համար նախատեսված պահանջներ,
- Վարձակալությամբ կացարանի որոնում և հանրային ծառայություններից օգտվելու հնարավորություն,
- Տրանսպորտային հաղորդակցություն, տրանսպորտի ուղեվարձ և տրանսպորտի օգտագործման առանձնահատկություններ,
- Ապրուստի արժեքը, այդ թվում՝ վարձավճարները, սննդի և հագուստի ծախսերը, ինչպես նաև առաջարկություններ սեփական բյուջեի տնօրինման վերաբերյալ,
- Պատրաստում այլ կլիմայական պայմաններին և եղանակին,
- Կապի և համացանցային ծառայություններ,
- Լեզու, հաճախ օգտագործվող արտահայտություններ, մշակութային սովորույթներ և այլն, շփվելու և միմյանց ողջունելու եղանակներ, հագուստ ու զգեստ պաշտոնական վայրերի համար, հարգանք կրոնական կամ էթնիկական ծիսակատարությունների նկատմամբ և այլն:

Թիրախային խմբեր

Հնարավոր հաճախորդների վերաբերյալ հստակ պատկերացումների առկայությունն ապահովում է ծառայությունների համապատասխանությունը նրանց կարիքներին: ՏՌ-Կ-ները պետք է ծառայություններ մատուցեն հնարավոր հաճախորդների ամբողջ շրջանակին, այդ թվում՝ միգրանտներին, հնարավոր միգրանտներին, հայրենադարձողներին և վերջիններիս ընտանիքների անդամներին: Հնարավոր է նաև հատուկ խմբերի գոյություն (իգական սեռի միգրանտներ, երիտասարդներ, ուսանողներ, միգրանտների ընտանիքներ և այլ անձինք):

ՏՌ-Կ-ների հաճախորդների շրջանակի որոշման լավագույն մեթոդը թիրախային խմբի վերլուծությունն է, որը նպատակ ունի ի հայտ բերել այն միգրանտների հիմնական կատեգորիաները, ովքեր կարող են օգնության դիմել:

Թիրախային խմբի վերլուծությունը կարող է իրականացվել հնարավոր հաճախորդների, խմբերի և կազմակերպությունների շրջանում հարցման, ինչպես նաև գոյություն ունեցող հետազոտությունների ուսումնասիրման միջոցով:

Խորհրդատվության տեսակներ տեղեկատվական ռեսուրս կենտրոններում

Գոյություն ունեն ծառայությունների մատուցման մի շարք տարբեր եղանակներ: Այդ եղանակներից են.

- Անձնական անհատական խորհրդատվությունները,
- Անհատական տեղեկատվության մատուցման ծառայությունները հեռախոսով կամ թեժ գծի միջոցով,

- Համացանցով կամ առցանց ծառայությունների միջոցով մատուցվող տեղեկատվություն,
- Տեղեկատվական արշավներ և միջոցառումներ, որոնք անցկացվում են հիմնական թիրախային խմբի զանգվածային կուտակման վայրերում (օրինակ՝ բուհերում, դպրոցներում կամ համայնքային կենտրոններում),
- Շարժական ծառայություններ, որոնք մատուցվում են տարբեր վայրերում (օրինակ՝ գյուղական և հեռավոր շրջաններում),
- Ուղղորդում դեպի այլ ծառայություններ և մասնագիտացված գործակալություններ:

Մասնագիտական չափորոշիչներ

ՏՌԿ-ների արդյունավետ աշխատանքի ամենակարևոր գործոնը որակավորված անձնակազմի առկայությունն է: Կենտրոնների աշխատակիցները պետք է ունենան միջանձնային հաղորդակցման հմտություններ, վերլուծության և տեղեկատվության ընդհանրացման կարողություններ, ինչպես նաև միգրացիայի և իրավունքի ոլորտում տարրական գիտելիքներ: Ներկայումս Հայաստանում մեկնարկում է աշխատանքը պետական մակարդակով համապատասխան մասնագետների պատրաստման ուղղությամբ: Հեռանկարում միգրացիայի ոլորտի մասնագետների համար սահմանված չափանիշները կընդգրկվեն «Քաղաքացիական ծառայողի անձնագրում»:

Միգրացիայի կառավարման ոլորտում մասնագիտական մակարդակի բարձրացման միտումը դիտվում է նաև այլ երկրներում: Օրինակ, Ռուսաստանի Դաշնությունում ներկայումս մշակվում է «Աշխատանքային միգրացիայի գծով մասնագետի» գործառնությունները բնութագրող մասնագիտական չափանիշը: Պատվիրատուի (ՌԴ Աշխատանքի և սոցիալական պաշտպանության նախարարություն) և մշակողի («Աշխատանքային միգրացիա» միջազգային դաշինք) մտահոգմամբ՝ «Աշխատանքային միգրացիայի գծով մասնագետի» գործառնությունները բնութագրող մասնագիտական չափանիշի ընդունումը կբերի աշխատանքային միգրացիայի գործընթացների ձևակերպման օպտիմալացմանը, ընդունելության կարիքների և աշխատանքային ու միգրացիոն օրենսդրության կատարման միջև համապատասխանության ապահովմանը, մատուցվող ծառայությունների որակի և մասնագիտական շուկայի վերահսկողության բարձրացմանը, որոնք կոչված կլինեն սպառողներին զերծ պահել շուկայում անորակ ծառայություններ մատուցողներից: Տվյալ չափանիշը կհանգեցնի «Աշխատանքային միգրացիա» մասնագիտության համար բարձրագույն և միջին մասնագիտական կրթության նոր ծրագրերի մշակմանը:

Աշխատանքային միգրացիայի գծով մասնագետների հիմնական բովանդակությունն ու աշխատանքային գործառնությունները

1. **Աշխատանք միգրացիոն կարգավիճակի և աշխատանքային հարաբերությունների ձևակերպման համար անհրաժեշտ փաստաթղթերի հետ.** Օտարերկրյա քաղաքացիների և քաղաքացիություն չունեցող անձանց հաշվառում, կազմակերպություններ և դրա ստորաբաժանումներ: Աշխատողների ընդունման, տեղափոխման և աշխատանքից ազատման ձևակերպում աշխատանքային և միգրացիոն օրենսդրության, տվյալ կազմակերպության դրույթների և հրամանների համաձայն, անձնական գործերի և աշխատանքային գրքույկների և գործուղման փաստաթղթերի, այդ թվում էլեկտրոնային տվյալների բազայի ձևավորում և վարում, ընթացիկ պահման ժամկետների ավարտից հետո փաստաթղթերի արխիվացման նախապատրաստում: Միգրացիոն հաշվառման

փաստաթղթերի ձևակերպում, աշխատանքի վճարման համար աշխատանքային ժամանակի հաշվառում, գործուղումների և տարածաշրջանի սուբյեկտի սահմաններից դուրս աշխատանքի հաշվառում, ինչպես նաև կարգավիճակի հաշվառում՝ թոշակի և օտարերկրյա աշխատողների պարտադիր և կամավոր բժշկական ապահովագրության համար:

2. **Աշխատանքային միգրացիայի հարցերով գործավարության գործընթացի վարչական տնօրինում.** Փոխազդեցության իրականացում ԴՄԾ-ի, Ջբաղվածության ծառայության, Աշխատանքի պետական տեսչության, ՌԴ և այլ պետությունների կենսաթոշակային հիմնադրամի, Սոցիալական ապահովագրման հիմնադրամի, ՌԴ պարտադիր բժշկական ապահովագրման հիմնադրամի և այլ կառույցների հետ: Մասնակցություն օտարերկրյա աշխատողների աշխատանքի կազմակերպմանն առնչվող տեղական նորմատիվ ակտերի (ներքին աշխատանքային օրակարգի, արձակուրդների մասին դրույթների, գործուղումների մասին դրույթների և այլն) մշակմանը:
3. **Խորհրդատվական գործառույթ.** Խորհրդատվություն օտարերկրյա ղեկավարներին և աշխատողներին, ինչպես նաև Ռուսաստանում օտարերկրյա քաղաքացիների և քաղաքացիություն չունեցող անձանց թվին պատկանող դիմորդներին՝ վերջիններիս կողմից իրականացվող աշխատանքային գործունեության շրջանակներում:
4. **Վերլուծական գործառույթ.** Մասնակցում է վարչարարական տեխնոլոգիաների իրացման ուղղությամբ տարվող աշխատանքներին հետևյալ ուղղություններով. կազմակերպչական զարգացում, միգրացիոն և կադրային գործավարություն, միգրացիոն և կադրային հաշվառում, ներքին հաղորդակցում, օտարերկրյա աշխատողների ընտրություն և հարմարեցում, դասավանդում և զարգացում, գնահատում, խթանում և խրախուսում, վերջիններիս աշխատանքի կազմակերպում և վարձատրում: Ի հայտ է բերում կադրային տեխնոլոգիաների ոլորտում առկա կարիքները: Ձևավորում է վիճակագրական հաշվետվությունները: Կազմակերպում է պաշտոնական տեղեկատվության փոխանցումը թիրախային խմբերին, ինչպես նաև հետադարձ կապի ստացումն աշխատակիցներից: Վերահսկում է աշխատաժամանակի, հանգստի ժամանակի (արձակուրդների) օգտագործումը, խորհրդատվություն է մատուցում օտարերկրյա անձնակազմին Ռուսաստանի տարածքում վերջինիս պարտականությունների և իրավունքների, ինչպես նաև հարմարեցման և համապատասխանեցման հարցերով:
5. **Ռ-ազմավարական գործառույթ.** Օպտիմալացնում է աշխատանքային հարաբերությունների և միգրացիոն հարցերի ձևակերպման բիզնես գործընթացները, գործող օրենսդրության պահանջների համաձայն կառուցում և ապահովում է էլեկտրոնային փաստաթղթային շրջանառության համակարգը, մշակում և ներդրում է փաստաթղթերի հետ աշխատանքի համակարգ՝ հաշվի առնելով անձնական տվյալների (այդ թվում՝ այն տվյալների, որոնց մշակումն իրականացվում է տեղեկատվական համակարգերի կիրառմամբ) պաշտպանության վերաբերյալ գործող օրենսդրության զարգացումը:

Նյութերը վերցված են «Աշխատանքային միգրացիա» միջազգային դաշինքի կայքէջից (www.ialm.ru)

Թեմա 5 Խորհրդատվությունների մատուցում միգրանտներին

Թեմայի ուսումնասիրման նպատակներ

Ընդհանուր առմամբ, ՏՌԿ-ների հիմնական գործունեությունն իրենից ներկայացնում է անկախ և օբյեկտիվ տեղեկատվության, խորհրդատվության և անհատական աջակցության ծառայությունների մատուցում: Այլ կերպ ասած, հարկավոր է տեղեկություններ հավաքել և ներկայացնել դրանք հասցեատիրոջը: Այս, կարծես, պարզ գործառույթի իրականացման համար հարկավոր է տիրապետել որոշակի գիտելիքների եւ հմտությունների:

Տվյալ և հաջորդ բաժնի ուսումնասիրման համար պահանջվում է լրացուցիչ տեղեկատվական գրականություն, մասնավորապես՝ ՄՄԿ-ի «Միգրանտների համար նախատեսված ռեսուրս կենտրոնի գործարկում. ձեռնարկ աշխատող մասնագետների համար»

(www.iom.hu/sites/default/files/publications/Running%20an%20Effective%20Migrant%20Resource%20Centre/5.pdf):

Գլխավոր սկզբունք

Խորհրդակցությունները պետք է համապատասխանեն հաճախորդների անհատական կարիքներին: Հասցեական տեղեկատվությունը պետք է հաշվի առնի նրանց կենսագրական տվյալները, այն երկիրը, որտեղ նրանք նախատեսում են արտագաղթել, այն ոլորտը, որում նրանք պատրաստվում են աշխատել, ինչպես նաև նրանց ընտանեկան հանգամանքները և առողջական վիճակը: Կարևոր է, որ այդ տեղեկատվությունը լինի պարզ և հասկանալի, ինչպես նաև մատուցվի հնարավոր միգրանտի համար հասկանալի լեզվով:

Խորհրդատվության մեթոդներ և ձևեր

Ծառայությունների մատուցման եղանակները տարբերվում են կախված միգրանտների քիրախային խմբից (ասել է թե՛ կախված այն բանից, թե արդյոք նրանք հանդես են գալիս որպես միգրանտներ, ովքեր արդեն կայացրել են արտագաղթելու մասին որոշում, որպես հնարավոր միգրանտներ, թե վերջիններիս ընտանիքների անդամներ): Հասարակ և բարդ տեղեկատվական ծառայություններ և խորհրդատվություններ մատուցելով՝ ՏՌԿ-ները պետք է հաշվի առնեն մեթոդների և մոտեցումների մի լայն շրջանակ, որի օգնությամբ նման ծառայությունները կարող են մատուցվել: Որոշ հնարավոր միգրանտներ կարող են համապարփակ տեղեկատվություն փնտրել նպատակակետ երկրի վերաբերյալ, մինչդեռ այլ միգրանտներ կարող են փնտրել շատ հստակ և մասնագիտացված տեղեկություններ մեկնումից առաջ:

- Պասիվ տեղեկատվական ծառայություններ և խորհրդատվություն:

Դա այն տեղեկատվությունն է, որը չի ենթադրում որևէ փոխազդեցություն և ներառում է բրոշյուրներում և տեղեկագրերում ներկայացված ընդհանուր բնույթի տեղեկություններ:

- Ակտիվ տեղեկատվական ծառայություններ և խորհրդակցություններ:

Այս տեղեկատվությունը մատուցվում է անձամբ, գրավոր կամ համացանցի միջոցով, ինչպես նաև տեղեկատվության աղբյուրներին հղումների տեսքով կամ այլ մատչելի ռեսուրսներ կամ ծառայություններ հաճախորդներին ուղղորդելու միջոցով: Տեղեկատվության ակտիվ մատուցման կենտրոնում է հստակ խնդրի կամ հարցի շուրջ օգնության կարիք ունեցող կոնկրետ միգրանտներն են:

Համատարած չափորոշիչներ

1. Տեղեկատվական ծառայությունները և խորհրդատվությունները պետք է լինեն.

- Հստակ և դյուրըմբռնելի գրավոր և բանավոր տեսքով՝ առանց մասնագիտական կամ բարդ բառերի և պետք է կազմված լինեն պարզ կառուցվածքով նախադասություններից,
- Ճկուն և մատչելի՝ հաշվի առնելով տարբեր թիրախային խմբերի բազմազան կարիքները,
- Անաչառ, անկողմնակալ և չեզոք, որպեսզի հաճախորդին թույլ տան կայացնել հիմնավորված որոշում,
- Անձնական և գաղտնի,
- Արդիական, հստակ և վերցված բնօրինակ աղբյուրներից:

2. Հաճախորդների հետ հարկավոր է աշխատել հարգալից, անկողմնակալ և զգայուն եղանակով.

- Պահպանել անձնական սահմանները և հաճախորդի հետ շփվելիս ավելորդ հետաքրքրություն չցուցաբերել անձնական մանրամասների վերաբերյալ,
- Անկողմնակալ և անաչառ եղանակով սահմանել հաճախորդի խնդիրները,
- Ներկայացնել ճշգրիտ և արդիական տեղեկատվություն,
- Տեղեկատվություն ներկայացնել խնդրի լուծման բոլոր հնարավոր տարբերակների վերաբերյալ,
- Խուսափել մատուցվելիք ծառայությունների վերաբերյալ կեղծ ակնկալիքներ առաջացնելուց. կարևոր է իրատեսաբար մոտենալ մատուցվելիք տեղեկատվության և աջակցության հարցում,
- Հիշել, որ հաճախորդի կողմից տրամադրվող բոլոր տեղեկությունները գաղտնի են, և որևէ տեղեկություն չպետք բացահայտվի երրորդ անձանց առանց հաճախորդի համաձայնության:

3. Հեռախոսային ծառայություններ և թեժ գծեր զանգեր ստանալու դեպքում.

- Չանգերին պատասխանել արհեստավարժ և հաճախորդի նկատմամբ քաղաքավարի ու հարգալից եղանակով,
- Ապահովել հաճախորդի գաղտնիությունը,
- Համբերատար լինել և ակտիվորեն լսել հաճախորդին, լինել ազնիվ և չարտահայտել անձնական կարծիք,
- Խրախուսել հաճախորդին նկարագրել իր ապրումները, մտքերը և զգացմունքները՝ անհրաժեշտության դեպքում տալով պարզաբանող հարցեր,
- Եթե զանգը ստացվել է ծայրահեղ ծանր վիճակում գտնվող անձից, ապա փորձել արձագանքել հանգիստ տոնով և հաշվի առնել, որ հաճախորդը կարող է գրգռված կամ զայրացած լինել:

Միգրացիայի հետ կապված տեղեկատվությունը կարող է լինել շատ բարդ: Հետևաբար, խիստ կարևոր է, որ անհատական հարցումներով տեղեկատվության մատուցման համար հատկացվի բավարար ժամանակ: Լավ գործելակերպ է համարվում խորհրդատուների մոտ լսելու մշակույթի

զարգացումը, որպեսզի հաճախորդները կարողանան բացատրել սեփական իրավիճակը: Ասվածը կարող է, օրինակ, վերաբերվել ընտանեկան հանգամանքներին և ընտանիքի հետ վերամիավորման խնդիրներին, միգրացիայի տարբեր եղանակներին, այդ թվում՝ ժամանակավոր և շրջանաձև միգրացիային, ինչպես նաև լեզվական, ինտեգրացիոն և գեոդերային խնդիրներին: Կարևոր է, որ խորհրդատուները ստանան լիարժեք տեղեկատվություն այն իրավիճակի մասին, որում հայտնվել է հաճախորդը, որպեսզի հնարավորություն ունենան մատուցել որակյալ և գրագետ աջակցություն: Անհրաժեշտության դեպքում անձնակազմը պետք է պատրաստված է լինի և իմանա, թե ինչպես վարվել բարդ իրավիճակներում, և որտեղ ուղղորդել հաճախորդին մասնագիտացված աջակցություն ստանալու համար:

Հաճախորդների ուղեկցում

ՏՌԿ-ները պետք է ձգտեն ապահովել հաճախորդներին մատուցված խորհրդատվության և նրանց գործերի վարման արդյունավետ համակարգ, որը թույլ կտա համակարգել ծառայությունները հաճախորդների համար՝ նպատակ ունենալով նպաստել սպասարկման որակի և արդյունքների բարձրացմանը: Դրա համար անհրաժեշտ է ապահովել հաճախորդների անձնական գործերի վարման պատշաճ կազմակերպումը և ապահովել դրանց հասանելիությունն աշխատակիցների որոշակի շրջանակի համար: Հաճախորդների անձնական գործերը պետք է պարունակեն առնվազն տեղեկություններ հաճախորդի տարիքի կամ սեռի, քաղաքի այն շրջանի կամ այն տարածաշրջանի վերաբերյալ, որտեղ նրանք ապրում են, ինչպես նաև կոնտակտային տվյալներ: Հաճախորդի անձնական գործում պետք է նշված լինի յուրաքանչյուր այցի ժամը և օգտագործված կապի միջոցը, տեղեկատվության տրամադրման նպատակը, անցկացված խորհրդատվության տեսակը, ինչպես նաև կատարված ցանկացած ուղղորդումներ, ցանկացած անհրաժեշտ լրացուցիչ միջոցառումներ և ստացված արդյունքներ, եթե դրանք հայտնի են:

Տեղեկատվա-խորհրդատվական ծառայությունների մատուցման ժամանակակից մեթոդներ

1. Ծառայությունների մատուցման էլեկտրոնային մեթոդներ.

- Հատուկ կայքէջեր և պորտալներ
- Սոցիալական ցանցեր
- Բջջային ծրագրեր

2. Խորհրդատվություններ հեռախոսով

Միգրացիայի միջազգային կազմակերպություն

**Մեթոդաբանական նյութեր
«Մեկնումից առաջ միգրանտ աշխատողների
նախապատրաստում ծագման երկրում»
թեմայով դասընթացի համար**

Չևավորումը՝ Արամ Ուռուտյանի
Տպագրվել է «Տիգրան Մեծ» ՓԲԸ հրատարակչության տպարանում:

